

Under the limits prosecutorial supervision in the field of sanitary and epidemiological welfare of the population is to be understood public relations for the protection of the rights and freedoms of man and citizen, as well as the interests of the state in the field of sanitary and epidemiological welfare of the population that settled rules of law (international legal documents, laws and regulations), compliance and use are within the powers of oversight prosecutor General of Ukraine and subordinate prosecutors.

Key words: sanitary-epidemic welfare, public prosecutor's supervision, compliance and enforcement of laws, the tasks of prosecutorial supervision, the limits of prosecutorial supervision.

Отримано 18.03.2013

УДК 343.851.5

А. В. ДВОРКОВА

Анна Валентинівна Дворкова, аспірант Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ВПЛИВ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ЖІНОЧОЇ СТАТІ

Злочинність неповнолітніх жіночої статі – важлива складова частина загальної злочинності. Вона водночас є одним із різновидів жіночої та підліткової злочинності.

Актуальність даної статті обумовлюється потребою запобігання злочинності неповнолітніх жіночої статі і проявляється в тому, що сьогодні це питання в Україні набуло загальнодержавного значення.

Метою статті є на підставі аналізу наукових поглядів на злочинність неповнолітніх жіночої статі визначити специфіку впливу такої детермінанти злочинної діяльності, як недоліки виховної роботи з неповнолітніми жіночої статі в шкільному колективі.

Методологічною основою даної публікації стали роботи провідних радянських, російських та українських вчених, таких як: А. П. Тузов, Я. М. Шевченко, І. П. Лоновенко, Й. С. Ной, В. В. Скибицький, Л. С. Дубчак, Ю. А. Абросімова, А. П. Закалюк та ін.

Відомо, що освіта – дуже важливий чинник. Він справляє вплив на становлення особи, розвиток її ідейних, моральних, етичних та культурних засад.

Метою освіти є всебічний розвиток дитини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення його освітнього рівня народу¹.

З одного боку, освіта сприяє підвищенню інтелектуального і культурного рівня молодшої людини. Діти потребують розкриття глибокого внутрішнього сенсу культури поведінки. Стиль поведінки підлітків значною мірою складається під впливом громадської думки, тому важливо, щоб до сфери суспільних оцінок увійшла культура поведінки. Велике значення мають культурні національні особливості, які склалися в результаті етичного розвитку поколінь, що є неодмінним атрибутом загальнолюдської культури. З іншого боку, освіта має величезні профілактичні можливості, що допомагають запобігти виникненню і розвитку негативних поглядів серед неповнолітніх.

Попри всі спроби вдосконалення системи освіти України криза різних сфер життя в нашому суспільстві не обминула й школу, поглибивши, зокрема, відчуження учнів від шкільного середовища. Як результат, ми можемо виділити цілу низку негативних тенденцій та явищ, які спостерігаються в різкому зростанні злочинності серед неповнолітніх жіночої статі.

Метою школи, як відомо, є не лише навчання дітей та здійснення цілеспрямованої підготовки до самостійного життя, а й їх виховання.

Тим самим забезпечується всебічний розвиток дитини як особистості, її нахилів, здібностей, талантів, трудової підготовки, професійне самовизначення, формування загальнолюдської моралі, засвоєння визначеного суспільними, національно-культурними потребами обсягу знань про людину і суспільство. Втім, і сьогодні переважна більшість батьків (83 %) переконані в тому, що школа «повинна і вчити, і виховувати», і лише (12 %) вважають, що справа школи – лише навчання, але не виховання². Важливо зазначити, що школа може дати дітям інформацію не лише про природу злочинності, а й про наслідки вчинення злочинів, роботу системи кримінального правосуддя і шляхи попередження злочинності.

Можна визначити такі характерологічні особливості підлітків із проблемних сімей, що сприяють злочинній діяльності:

Переконаність у своїй непотрібності. Дівчата із проблемної сім'ї, як правило, розчаровані в собі, вважають себе невдахами, не вбачають можливості змінити своє положення, а їх поведінка стає агресивною, вчинки – брутальними. Вони втікають з дому, вживають алкоголь, наркотичні та психотропні речовини.

Негативна проекція на себе життя батьків та емоційне відторгнення підлітків з боку батьків. Сімейне виховання засноване на почуттях любові, взаємоповаги, співчуття, співпереживання тощо. Вони визначають моральну атмосферу у родині та взаємини, що впливають на людину протягом життя.

Втрата значущості та цінності освіти. Проблемні дівчата перебувають у вкрай несприятливій соціальної та психолого-педагогічній позиції в родині, що перешкоджає формуванню чітких моральних орієнтирів та критеріїв. Це, у свою чергу, доповнюється несприятливою ситуацією в школі, колективі однолітків, що провокує формування заниженої соціально значимої самооцінки особистості.

Недостатній рівень самосвідомості та низька самооцінка. Самооцінка дівчини формується під впливом оточуючих: батьків, вчителів, товаришів, а також результатів власної діяльності. Якщо дівчина ще не вміє правильно ставитись до себе, своїх здібностей, якостей особистості – як позитивних, так і негативних, то така самооцінка підлітка спричиняє неадекватні, гострі переживання, невпевненість та формування негативних якостей, відхилень у поведінці.

Викривлення спрямованості інтересів. Під впливом несприятливих соціальних, психолого-педагогічних чинників, притаманних проблемній сім'ї, в особистості підлітка відбуваються серйозні деформації. Дівчатам із таких сімей притаманні труднощі при побудові взаємин з оточуючими людьми, поверховість почуттів, звичка жити за підказкою інших, складність при побудові взаємовідносин³.

За умови відсутності позитивного виховного впливу сім'ї та найближчого оточення особливого значення набуває позиція вчителя з надання проблемному підлітку психолого-педагогічної допомоги.

Причому для неповнолітніх із проблемних сімей школа має особливе значення, оскільки для них освіта і навчання – один із основних чинників соціалізації особи.

Важливим напрямом виховання підлітків із проблемних сімей є вміння педагога реалізувати у виховній діяльності особистісно зорієнтований підхід, який вирізняється не лише змістом, але й різноманітністю методик.

Поведінка, сформована на одній із ранніх стадій розвитку особи, неминуче впливає на подальші періоди життя підлітка і молодого людини. Тому так важливо розвивати ранню профілактику правопорушень, тобто організувати виховну роботу на стадії формування основних рис характеру, стосунків з довкіллям тощо.

Характеризуючи педагогічну роботу з підлітками, слід зауважити, що не враховується специфіка роботи з «важкими» дівчатами-підлітками. У зв'язку з цим і виховна робота з ними повинна будуватися диференційовано, з урахуванням цих особливостей.

Фізичний і психологічний розвиток дівчат відбувається набагато швидшими темпами, ніж у хлопців, тому помилки, допущені у виховній роботі з неповнолітніми жіночої статі, виправляти набагато важче, їх коректування вимагає великих зусиль.

У педагогічній і юридичній літературі в даний час відсутнє чітке визначення понять «важкі», «важковиховувані», «педагогічно занедбані» дівчата.

«Важкі» (за умови, що дівчинка психічно здорова) – це дівчата, в поведінці яких зустрічаються істотні відхилення від норм поведінки. Причому негативна поведінка цих дівчат обумовлена головним чином недоліками виховання в сім'ї, школі, негативним впливом мікро- і макросередовища. Таких дівчат порівняно небагато (95 % «важких» підлітків становлять хлопці), але вони вкрай складні і вимагають виключно тонкого підходу.

До групи «важковиховуваних» зазвичай відносять усіх учнів, які важко піддаються навчанню і виховній дії в загальноосвітніх школах та інших навчальних закладах.

Основними критеріями для зарахування підлітка в групу «важковиховуваних» можуть слугувати:

- систематична неуспішність і недисциплінованість;
- негативне ставлення до навчання і до суспільно корисної роботи;
- невиконання загальношкільних вимог;
- постійне порушення дисципліни і порядку, конфліктність;
- наявність аномальних потреб або аномального способу задоволення природних для всіх дітей потреб.

Важкі дівчата можуть не вживати алкоголь і не палити, як і хлопці, але якщо у дівчинки є моральна травма або вона аморально розпущена, то її складніше перевиховати, аніж хлопця. Найчастіше при характеристиці поведінки таких дівчат не враховується їх позашкільне життя, хоча вони інколи завдають більше неприємностей, ніж неспокійні хлопчики. Ці труднощі полягають у характері, що розвивається, інтересах та схильностях.

Так 40,4 % дівчат-підлітків, що вчинили злочин, втратили інтерес до навчання. Майже половина (47,4 %) неповнолітніх злочинниць часто пропускали заняття або зовсім не вчилися і не займалися суспільно корисною працею, при цьому знаходилися поза контролем сім'ї і навчального закладу. У результаті цього вони стали схильними до асоціального впливу того оточення, в якому вважали за краще проводити час.

Враховуючи такі факти, вчителю необхідно не тільки вчасно розпізнати подібні відхилення в поведінці, а й правильно діагностувати, але головним чином – володіти методикою перевиховання «важких» дітей, а не чекати, поки вони вчинять протиправні дії і лише тоді починати її «перевиховувати». Якщо ж вчителя з певних причин не хвилює цей процес, у цьому випадку можна говорити про «педагогічну занедбаність».

На наш погляд, особливу роль у попередженні злочинності неповнолітніх жіночої статі відіграє їх моральне і статеве виховання. Статеве виховання – складова загального процесу виховної роботи школи і сім'ї, що забезпечує правильний розвиток дітей та молоді. Потреба у поліпшенні статевого виховання учнівської молоді в сучасній школі зумовлена прискореним статевим розвитком школярів та недостатнім рівнем обізнаності неповнолітніх у статевій сфері.

Однак у нас фактично не існує цілісної системи статевого виховання підростаючого покоління. У результаті дівчата та хлопці мають нерідко збочені уявлення про шлюбно-сімейні відносини, найчастіше вони отримують інформацію про статеve життя від старших товаришів або дорослих.

Як правило, більшість вчителів у процесі виховання не приділяють значної уваги вихованню в учнів поваги до самих себе. У більшості випадків це зумовлено не їх небажанням, а недоліками у підготовці кадрів в навчальних закладах.

Нині в кожній загальноосвітній школі введено по одній ставці соціального педагога, який займається виявленням «важких» підлітків, неблагополучних сімей, діагностикою їх неблагополуччя і проведенням з ними виховно-профілактичної роботи.

Перевиховання «педагогічно занедбаних» дівчат вимагає від педагогів більшої уваги формуванню моральних якостей, яких не вистачає дівчині, і подоланню негативних якостей. Перевиховання не повинно зводитись до окремих педагогічних методів. Потрібна система педагогічних впливів на дівчат з боку школи, сім'ї та громадськості. Ця система дає позитивний результат за наступних умов:

- правильний режим життя дівчат і організація їх діяльності у виховному колективі (залучення до активної громадської діяльності і т.д.);
- самооцінка своєї поведінки та виховання почуття відповідальності за свою поведінку;
- науково обґрунтована система морального та статевого виховання;
- єдність зусиль школи і батьків у перевихованні дівчат.

Для створення цілісної системи статевого виховання підростаючого покоління в нашій країні насамперед необхідно виробити методику та способи статевого виховання дівчат та хлопчиків у яслах і дитячих садах, а також тих, які навчаються в школах, технікумах⁴.

Однією з головних причин байдужого ставлення до навчання 60,9 % дівчат-злочинниць і 93,1 % хлопчиків-злочинців вказали на те, що їм важко давалось навчання і діти просто не бачили перспективи реалізації знань.

Таке ставлення до навчання важких підлітків частково обумовлене введенням в країні платних форм освіти, що робить його доступним лише для вихідців із забезпечених соціальних груп, до яких важкі підлітки не належать.

Дуже часто в школі у «важких» підлітків не складаються взаємовідносини з однолітками. Негативні стосунки з іншими учнями класу призводять до того, що дівчата припиняють цікавитись процесом навчання. Такі стосунки негативно впливають на показники навчання, на якісний рівень виховних заходів із «важкими» дітьми. Несприятливе становище в шкільному колективі є однією з головних причин незацікавленості підлітка у шкільному навчанні. Звикаючи до свого «небажаного» становища в класі, а також до поганих оцінок, такі діти перестають вірити у свої можливості й прагнуть самостверджуватися через крайні заходи, такі як грубість з однокласниками та вчителями.

Неповнолітні жіночої статі набагато рідше знаходять собі друзів, ніж неповнолітні чоловічої статі. Це пояснюється психологічними особливостями дівчат. Їм властиве суперництво з представницями своєї статі з різних мотивів. Одним із них мотивів є зовнішня привабливість дівчат, яка може викликати неприязнь представника своєї статі.

Відчуваючи дискомфорт у сім'ї та не отримавши належної підтримки і розуміння в шкільному колективі, дівчатка прагнуть освоїти для себе нову сферу спілкування – вулицю.

Основною формою впливу школи на «важких» дівчат є бесіди вчителів з їх батьками. І зовсім не враховується той факт, що батьки «важких» дітей часто самі морально деградували і, в більшості випадків втратили позитивні емоційні зв'язки зі своїми дітьми. Отже такі заходи не можуть привести до позитивного результату. Перша зустріч батьків з учителем починається з вираження претензій, докорів, педагог вважає за можливе прочитати нотацію батькам. Цим незрідка й обмежуються подальші бесіди. Таким чином, вчителі стають для батьків джерелом одних лише негативних емоцій, неприємної інформації про дитину.

Інколи спілкування з учителем зводиться до скарг батькам на погану поведінку і неуспішність у навчанні в школі їх дітей, що призводить до появи нових конфліктних ситуацій в сім'ї важких дівчат, веде до подальшого ускладнення стосунків між батьками та їх дітьми. Проте батьки «важких» дітей (47,8 %), та й не тільки «важких», потребують допомоги педагогічного колективу школи. Не отримавши позитивної інформації, методичних порад від вчителів, батьки втрачають інтерес і потребу спілкування з ними, починають уникали зустрічей в школі⁵.

Вести успішний виховний процес лише силами школи неможливо. В усіх випадках індивідуальна робота з дівчатами повинна починатись зі встановлення контактів з батьками, постійного спілкування з ними для вироблення єдиних методів і форм виховання.

Неповнолітні жіночої статі більш емоційні, ніж їх однолітки чоловічої статі. Вони ближче до серця приймають похвалу, їх легко зворушити, змусити сміятися або плакати. При цьому вчителеві небажано у присутності однокласників жаліти «бідних дівчат». Вони не терплять публічної жалості. Не можна погано відзиватись про батька і матір дитини, навіть якщо вони на те заслуговують. Також абсолютно недопустимим є грубість і фамільярність вчителів, особливо щодо «важких» дівчат.

До недоліків шкільного виховання, що детермінують злочинну поведінку учнів, належить і непедагогічний вплив вчителів на поведінку підлітків. Нерідко працівниками освітньої системи використовуються методи, що принижують гідність учнів, підривають їх авторитет, перетворюють на об'єкт кепкувань. Наслідком

таких методів є лише озлоблення «принижених» учнів. Тим часом нерідкі випадки рукоприкладства педагогів та інших антипедагогічних дій на неповнолітніх, злочинів щодо дітей в стінах учбових закладів. Педагогічна некомпетентність багатьох вчителів призводить до втрати авторитету вчителів, тим самим різко знижує їх інтерес до навчання. А відновити після цього психологічний контакт буває надзвичайно важко, а інколи вже й неможливо. Тому вчителю необхідно враховувати статеві та психологічні особливості дівчат.

Дуже важливо зазначити той факт, що інтерес до навчання, до школи у важких дівчат втрачається з вини самих вчителів, які не мають належної професійної підготовки, необхідних якостей для роботи з дітьми, а інколи просто не хочуть проявити чуйність, уважність, індивідуальність у роботі з дітьми. Професійна компетентність визначається не лише інтелектом, а й особливостями нервової системи, стійкістю та високою працездатністю в процесі виховання, спілкування, що допомагає протистояти в емоційній роботі з проблемними дітьми. Тому необхідно, щоб союз батьків та педагогічного колективу школи був постійним. Це дасть змогу знайти необхідні методи впливу на «важких дівчат».

У даному випадку колектив школи не лише не знайшов індивідуального підходу до важких дівчат, не завоював довіри у них, не встановив емоційний контакт з ними, аби потім спробувати компенсувати недоліки сімейного виховання, а й, навпаки, відштовхнути від себе, сприяв своїми непродуманими діями їх байдужості до навчання. Тому не випадково, що 18,3 % неповнолітніх злочинниць вважають, що додаткова увага до підлітків з боку вчителів у школі зіграла б вирішальну роль в запобіганні злочинності неповнолітніх.

Підбиваючи підсумки сказаному, слід зазначити, що попередження злочинності серед неповнолітніх є одним із найважливіших завдань органів управління освітою та педагогічних колективів навчальних закладів. Дієвим засобом його розв'язання є моніторинг стану підліткової злочинності серед неповнолітніх, аналіз отриманих даних і вчасне реагування на негативні явища в молодіжному середовищі, що дасть можливість:

- раннього виявлення неповнолітніх із антисоціальною спрямованістю – агресивних, схильних до алкоголізму та наркоманії;
- встановлення складностей у родинному вихованні, наприклад, нехтування своїми обов'язками серед батьків, привчання дитини до жебрацтва тощо;
- створення ефективної системи контролю та інформування в тріаді «батьки» – «заклад освіти» – «правоохоронні органи» щодо наявних проблем дитини.

¹ Закон України «Про освіту» від 23 травня 1991 року № 1060-ХІІ // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1991. – № 34. – Ст. 451.

² Дубчак Л. С. Удосконалення діяльності навчальних закладів щодо запобігання злочинності неповнолітніх в Україні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2007. – 252 арк. – Бібліогр.: арк. 208–232.

³ Кондусов А. П., Труфанов В. В., Миллюков С. Ф. Теоретические проблемы предупреждения правонарушений несовершеннолетних. – К.: Наукова думка, 1977. – С. 39–67.

⁴ Бакаев А. А. Система профилактики правонарушений несовершеннолетних: Монография. – М.: ВНИИ МВД России, 2003. – 139 с.

⁵ Закалюк А. П. Курс сучасної української криминології: теорія і практика: У 3-х кн. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – Кн. 2. – С. 467–516.

Резюме

Дворкова А. В. Вплив виховного процесу в закладах освіти, як фактор злочинності неповнолітніх жіночої статі.

У статті автор аналізує діяльність навчальних закладів як суб'єктів запобігання злочинності неповнолітніх жіночої статі. Досліджено особливості психологічного розвитку дівчини-підлітка, що сприяють виникненню у неї девіантної поведінки. Розглянуто деякі недоліки освітньої діяльності, а також особливості ставлення педагогів у загальноосвітній школі та професійно-технічних навчальних закладах, що заважають ефективній профілактичній діяльності навчальними закладами щодо неповнолітніх жіночої статі. Визначено типологію неповнолітніх жіночої статі, що мають схильність до протиправної поведінки та її крайньої форми – вчинення злочину. Запропонована також система профілактичної роботи навчальних закладів з неповнолітніми.

Ключові слова: злочинність неповнолітніх жіночої статі, недоліки в діяльності навчальних закладів, запобігання злочинності неповнолітніх, удосконалення діяльності навчальних закладів.

Резюме

Дворковая А. В. Влияние воспитательного процесса в учреждениях образования как фактор преступности несовершеннолетних женского пола.

В статье автор анализирует деятельность учебных заведений как субъектов предупреждения преступности несовершеннолетних женского пола. Исследованы особенности психологического развития девушки-подростка, способствующих возникновению у нее девиантного поведения. Рассмотрены некоторые недостатки образовательной деятельности, а также особенности отношения педагогов в общеобразовательной школе и профессионально-технических учебных заведениях, мешающих эффективной профилактической деятельности учебными заведениями относительно несовершеннолетних женского пола. Определена типология несовершеннолетних женского пола, имеющих склонность к противоправному поведению и его крайней формы – совершение преступления. Также предложена система профилактической работы учебных заведений с несовершеннолетними.

Ключевые слова: преступность несовершеннолетних женского пола, недостатки в деятельности учебных заведений, предупреждения преступности несовершеннолетних, совершенствования деятельности учебных заведений.

Summary

Dvorkova A. The influence of educational process in educational institutions as a factor of delinquency juvenile female offenders.

In the article the author analyzes the activity of educational institutions, as subjects of juvenile delinquency prevention of the female. Features of psychological development of a teenager, foster her deviant behavior. Considered some of the shortcomings of the educational activities, as well as the attitude of teachers in a secondary school and vocational educational institutions, impeding the effective preventive activity of educational institutions for juveniles female. Defined a typology of juvenile female, have a tendency to unlawful behavior and its extreme form – the commission of the crime. Also proposed a system of preventive work of educational institutions with minors.

Key words: juvenile females delinquency, gaps in the activity effectiveness of education institutions, juvenile delinquency prevention, improving the activity effectiveness of education institutions.

Отримано 23.02.2013

УДК 343.3; 344.131(477)(09)

Ю. Б. КУРИЛЮК

Юрій Богданович Курилюк, офіцер Департаменту охорони державного кордону Адміністрації Державної прикордонної служби України

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ НЕСЕННЯ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ В ПЕРІОД ПЕРЕБУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ (XIV–XIX СТ.СТ.)

Дослідження будь-якого питання, в тому числі кримінальної відповідальності за порушення правил несення прикордонної служби, неможливе без вивчення історичних аспектів його виникнення, а зокрема – й розвитку законодавства про відповідальність прикордонників за порушення ними встановлених правил несення служби на теренах української держави, що окреслені сучасними кордонами нашої Батьківщини.

Дослідження витоків кримінальної відповідальності за порушення правил несення прикордонної служби допоможе глибше зрозуміти суспільну небезпечність цього злочину, зумовленість існування кримінальної відповідальності за таке діяння, вплив певних історичних подій на виникнення нормативних актів, які передбачали відповідальність за вказані порушення, а також вплив інших держав на розвиток українського військово-кримінального законодавства.

За часи української незалежності питанню, пов'язаному з історичним розвитком кримінальної відповідальності за злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини), приділялася увага такими вченими, як: В. П. Бодаєвський, В. О. Бугаєв, С. Ф. Денисов, С. І. Дячук, М. І. Карпенко, П. П. Михайленко, М. І. Хавронюк та іншими. Однак питання походження проблеми кримінально-правової охорони правил несення прикордонної служби, в тому числі її витоків, не досліджувались.

Метою даної статті є дослідження витоків відповідальності за вчинення вказаного протиправного діяння, виникнення та становлення на теренах сучасної України у період перебування в складі Російської імперії, оскільки у XIV ст. Русь втратила своєї політичну незалежність і значна частина східних українських земель опинилась під патронатом Росії.

У той період на території України мали місце відмінності в розвитку правової системи. На Правобережжі діяли норми Литовських статутів, збірників Магдебурзького права і польських конституцій, а на Слобожанщині й Півдні України – система російського права¹.

За часів Івана IV Грозного у 1571 р. начальником станичної та сторожової служби призначено М. І. Воронинського, яким за наказом Государя Царя та Великого Князя Івана Васильовича був прийнятий «Боярский приговор про станичную и сторожевую службу»². Зазначеним документом досить детально, як на той час, визначались правила несення прикордонної служби, а також передбачалась і кримінальна відповідальність за невиконання цих правил. У науковій юридичній літературі радянського періоду та сучасній літературі, яка досліджує розвиток кримінального законодавства, в тому числі військово-юридичній літературі, цей документ з якихось причин як законодавчий акт кримінального характеру не вказується.

«Боярський приговор...» встановлював, що станична та сторожова служба призначалась, «чтоб воинские люди на Государевы окраины войною безвестно не проходили», тобто здійснювали функції охорони державного кордону. Крім того, він містив ряд положень, котрі встановлювали кримінальну відповідальність за